

WALDEMAR FILIPEK

Piotr Duchliński, Grzegorz Hołub (red.), *Ulepszanie poznawcze człowieka. Perspektywa filozoficzna*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2021, ss. 412

Streszczenie. Książka składa się z wprowadzenia do debaty zarówno w języku polskim jak i angielskim oraz 12 rozdziałów (referatów). Praca zawiera także noty o autorach oraz indeks. Autorami referatów są znawcy problematyki transhumanizmu, wywodzący się zarówno z renomowanych uczelni akademickich, jak i rozmaitych ośrodków badawczych. Publikacja jest nie tylko interesująca oraz inspirująca, ale też zmusza do pogłębionej refleksji nad naturą człowieka, jego istotą oraz wpływem technologii na jego życie, a także oceną etyczną tego wpływu.

Słowa kluczowe: transhumanizm; antropologia; udoskonalanie człowieka

Problem ulepszania poznawczego człowieka jest w Polsce zagadnieniem stosunkowo nowym, które nie doczekało się jeszcze wielu opracowań. Jednakże jest ono obecnie już na tyle rozległe, że nie może być opracowywane w ramach jednej tylko dyscypliny badawczej. Stąd też coraz mocniej podkreśla się postulat interdyscyplinarnego podejścia do wspomnianego zagadnienia. Ożywiona dyskusja prowadzona jest zarówno przez przedstawicieli nauk szczegółowych, jak i humanistów.

Ostatnio dołączyli do niej autorzy artykułów, zawartych w pracy zbiorowej *Ulepszanie poznawcze człowieka. Perspektywa filozoficzna* pod redakcją Piotra Duchlińskiego z Akademii Ignatianum w Krakowie oraz Grzegorza Hołuba z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Publikacja ta jest kontynuacją dwóch wcześniej wydanych monografii: *Ulepszanie człowieka. Perspektywa filozoficzna* (red. G. Hołub, P. Duchliński, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2018) oraz *Ulepszanie moralne człowieka. Perspektywa filozoficzna* (red. G. Hołub, P. Duchliński, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2019). Książka kontynuuje zatem rozpoczęte przed kilkoma laty

dyskusje nad transhumanizmem i biokonserwatyzmem. Zwrócić należy jednak uwagę, iż recenzowana praca skupia się tylko na wybranych zagadnieniach dotyczących ulepszania kognitywnego. O ich wyborze zdecydowały przede wszystkim preferencje badawcze zaproszonych do współpracy autorów.

Książka składa się z wprowadzenia do debaty (opracowanego przez redaktorów naukowych tomu, napisanego zarówno w języku polskim, jak i angielskim), w którym omówiono cel i koncepcję całej pracy, a ponadto przedstawiono zawartość treściową poszczególnych artykułów oraz z 12 rozdziałów (referatów). Praca zawiera także noty o autorach oraz indeks. Autorami referatów są znawcy problematyki transhumanizmu, wywodzący się zarówno z renomowanych uczelni, jak i rozmaitych ośrodków badawczych.

Wstęp do debaty jest wprowadzeniem w problematykę wzmocnień poznawczych. Autorzy zwracają uwagę na to, że nie wszyscy godzą się z faktem ograniczoności ludzkiego umysłu. W związku z tym w dzisiejszej kulturze istnieją znaczące nurty naukowo-badawcze o charakterze ideologiczno-filozoficzno-społecznym, zwane transhumanizmem. Jego zwolennicy formułują rozmaite postulaty ulepszania ludzkiej kondycji poznawczej. Owe ulepszenia mają dokonywać się za pomocą, mającej już na swoim koncie znaczne osiągnięcia współczesnej biotechnologii. Dynamiczny rozwój tej sfery daje według nich podstawy, aby sądzić, że spełnią się odwieczne pragnienia ludzkości o doskonałym podmiocie poznającym, którego sprawności kognitywne zostaną uwolnione od wszelkich niedoskonałości, wynikających z ludzkiej natury. Redaktorzy omawianej publikacji zwracają także uwagę na wieloznaczność terminu „wzmocnienie poznawcze” oraz na fakt, iż, posługując się nim, trzeba mieć na uwadze poszczególne konteksty, w jakich jest on stosowany. Wskazują również wyraźnie na potrzebę odróżnienia ulepszania od terapii medycznej, która odnosi się do działań podejmowanych wobec osób cierpiących na różne schorzenia psychiczne oraz neurologiczne, trwale bądź przejściowo mogące zaburzać ludzkie sprawności poznawcze. Pod

koniec wprowadzenia podkreślają również, iż monografia nie zamyka dalszych prób zrozumienia oraz krytycznego przedyskutowania wyzwań stawianych przez transhumanizm i prognozują dalsze badania w tym kierunku. Wszystkie zamieszczone w recenzowanym tomie teksty są po pierwsze próbą zrozumienia problemu kognitywnego ulepszania człowieka, a po drugie usiłowaniem krytycznego przyjrzenia się propozycjom zwolenników transhumanizmu.

Autorem pierwszego artykułu *Ulepszanie człowieka a ulepszanie poznawcze* jest Grzegorz Hołub (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie). Zaznacza, iż ulepszenie sfery kognitywnej jest jednym z głównych wątków w toczącej się debacie nad ulepszaniem człowieka. Człowiek zdolny do lepszego poznania wydaje się być lepiej wykształcony, bardziej rozwinięty, w pełni ucywilizowany. Autor skupia się na problemach koncepcyjnych, a nie kwestiach rozpatrywanych w aspekcie technicznej wykonalności zgłaszanych postulatów. Koncentruje się on na trzech typach aktywności mentalnej, a mianowicie: na zdobywaniu informacji, na wykorzystywaniu pamięci oraz na używaniu wyobraźni. Jego celem jest zasygnalizowanie pewnej fundamentalnej trudności, która towarzyszy ulepszeniu poznawczemu. Artykuł ma charakter „oczyszczenia przedpola” i przygotowania gruntu pod rozstrzygnięcie dylematu, dotyczącego tego, co i jak w sferze kognitywnej można/należy ulepszyć.

Autorem kolejnego tekstu zatytułowanego *Klasyfikacja metod wzmacniania poznawczego* jest Artur Gunia (Uniwersytet Jagielloński). W swoim artykule twierdzi, że o ile zasadniczo doskonalenie uznać można za coś pozytywnego, to jednak należy zadać sobie pytanie, czy nie budzi ono wątpliwości etycznych. W związku z tym zagadnieniem w dyskursie pojawiło się wiele stanowisk krytycznych. Ich autorzy zarówno stawiają pytania o sensowność wspomnianego działania, jak i dostrzegają różne zagrożenia dla człowieka, poczynawszy od tych związanych z naruszeniem ludzkiej godności, poprzez kwestie społeczno-ekonomiczne, aż po zagadnienia związane z ryzykiem egzystencjalnym. Autor wskazuje jednak na fakt, że nie

należy całościowo podchodzić do problematyki ulepszania. Według niego chcąc podjąć się oceny etycznej perspektywy wzmocnienia, trzeba zwrócić uwagę na poszczególne metody lub przynajmniej grupy metod. Zgodnie z tym założeniem zasadniczym celem artykułu jest przegląd oraz systematyzacja zarówno metod, technik, jak i aspektów oraz strategii związanych z problematyką wzmocnienia kognitywnego i próba ich etycznej oceny.

W artykule *Podmiot poznania w perspektywie cognitive enhancement* Piotr Duchliński (Akademia Ignatianum w Krakowie) zastanawia się, jaka jest natura podmiotu poznania w kontekście różnych strategii ulepszania kognitywnego. Autor stara się zrekonstruować idee, dotyczące ulepszania kognitywnego zawarte w *Liście do Matki Natury*, a w dalszej kolejności naturę podmiotu poznania w kontekście wybranych sposobów jego ulepszania, podejmuje także próbę sformułowania krytycznego komentarza, przyjmując określone stanowisko metafizyczne. Przedmiotem analiz są zasadniczo prace przedstawicieli zwolenników transhumanizmu oraz różne opracowania ich propozycji. Proponowana przez autora kontrargumentacja wobec też zwolenników wzmocnienia poznawczego zasadniczo mieści się w ramach szeroko rozumianej filozofii klasycznej, zakładającej epistemologiczny i metafizyczny realizm, a także psychofizyczną koncepcję natury ludzkiej. Równocześnie jest otwarta na zdobycze różnych współczesnych nauk szczegółowych. Autora interesują zasadniczo zagadnienia epistemologiczne. Korzysta on również w niewielkim stopniu z tzw. metaanalizy danych klinicznych. Przyjmując treściowo odmienny, niż czynią to transhumaniści, epistemiczny układ odniesienia dla nauki oraz dla technologii, dochodzi do wniosku, że natura ludzka determinuje obiektywny *telos* ludzkich działań.

Robert Poczobut (Uniwersytet w Białymstoku) w artykule *Ulepszanie procesów poznawczych za pomocą artefaktów* stwierdza, że w filozofii kognitywistyki wyróżnia się naturalne, sztuczne i hybrydowe systemy poznawcze. Kryterium podziału na systemy naturalne oraz systemy sztuczne stanowi geneza ich powstania, a także rodzaj

substratu, z którego są one zbudowane. Niebagatelną rolę odgrywa także architektura poznawcza, czyli organizacja oraz mechanizmy przetwarzania informacji, charakterystyczne dla danego typu systemów. Autor twierdzi, iż do niedawna centrum zainteresowania kognitywistyki stanowiły głównie systemy naturalne oraz sztuczne. Mniej uwagi poświęcano tzw. systemom hybrydowym, z którymi wiążą się ważne problemy zarówno teoretyczne, jak i praktyczne. Celem niniejszego artykułu jest analiza roli, jaką artefakty odgrywają w udoskonalaniu procesów poznawczych. Podjęte rozważania mają charakter szkicowy oraz stanowią wstęp do koncepcji hybrydowych systemów poznawczych.

Autorem kolejnego artykułu *Ulepszona wyobraźnia jako element projektu transhumanistycznego* jest Anna Bugajska (Akademia Ignatianum w Krakowie). Zauważa, że można by się spodziewać, iż wyobraźnia – jako ważny składnik procesów poznawczych, odpowiedzialnych za wgląd w przyszłość oraz planowanie – powinna znajdować się na czele kompetencji, wymagających ulepszenia dla dobra całej ludzkości. Autorka stwierdza, że nie tylko tak nie jest, ale, co więcej, odnajdujemy jedynie sporadyczne wzmianki na temat ulepszania wyobraźni w literaturze poświęconej ulepszaniu człowieka. Nie sposób znaleźć klarownego postulatu jej ulepszania, ani rezultatów badań prowadzonych nad tym zagadnieniem. W związku z tym autorka stara się odpowiedzieć na pytanie, dlaczego w ramach ruchu transhumanistycznego nie pojawia się ani pogłębiona refleksja na temat wyobraźni, ani wezwanie do ulepszania wyobraźni jako elementu części ulepszania poznawczego człowieka.

Jerzy Kopania (Akademia Teatralna w Warszawie – Filia w Białymstoku) w artykule *Kartezjanizm transhumanistyczny* twierdzi, iż przy założeniu postępującego rozwoju wiedzy oraz technologii ludzie przyszłości będą żyć w innym, niż obecnie, świecie i będą się różnić od nas jeszcze bardziej, niż my współcześnie różnimy się od swoich przodków. To założenie, w połączeniu z marzeniami o nowym, lepszym świecie, wyznacza początek nurtu myślowego, określanego

mianem transhumanizmu. Za jego prekursora uważa się Kartezjusza. Według autora to w filozofii kartezjańskiej zawiera się wszystko to, co znalazło rozwinięcie w ideologii transhumanistycznej. Jego zdaniem kartezjanizm jako filozoficzna wizja człowieka oraz świata zachowuje swoją aktualność, choć siłą rzeczy musi uwzględniać wszystko, co pojawiło się jako rezultat myślenia ludzi w następujących po Kartezjuszu pokoleniach. Zatem neokartezjanizm nadal może wnieść swój wkład w rozwój ludzkiego dziedzictwa.

Maria Nowacka (Instytut Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki w Lublinie) w artykule *Od udoskonalania umysłu do determinizmu prozdrowotnego* twierdzi, że zasadniczym czynnikiem, determinującym wizje transhumanistów, jest pragnienie doskonałości. Dlatego zakładają oni, że rezultatem ciągłych modyfikacji zarówno ciała, jak i psychiki będzie osiąganie coraz większej doskonałości każdej z tych sfer. To z kolei będzie skutkowało doskonaleniem się ludzkiej moralności. W swoich rozważaniach autorka pomija kwestię realności nadziei związanej z rozwojem biotechnologii oraz genetyki. Zakłada jedynie, iż rozwój wiedzy jest cechą niezbywalną ludzkiej egzystencji. Wprawdzie dokonuje się on z różnymi zakłóceniami i przeżywa okresy regresu, jednak trwale zahamowany mógłby skutkować kryzysem cywilizacyjnym ludzkości.

Z kolei Tadeusz Biesaga na początku swojego artykułu *Teleologia natury ludzkiej i autoteleologia osoby a ulepszanie poznawcze człowieka* zaznacza, że w nowożytnej i współczesnej filozofii mamy do czynienia z różnymi formami negacji natury ludzkiej. Są one prezentowane w ramach dualistycznej teorii człowieka zarówno w wersji naturalistycznej, jak i spirytualistycznej. Następnie wymienia i omawia cztery formy takiej negacji: materialistyczną (naturalistyczną), egzystencjalistyczną (nihilistyczną), etyczno-normatywną oraz historyczno-techniczną. W swoich rozważaniach dochodzi do wniosku, że antropologicznie i etycznie nieuprawnione są te biotechnologiczne ingerencje w ludzkie ciało, które niszczyłyby jego jedność

cielesno-duchową, czyli tak modyfikowałyby ciało, iż przeciwstawiłoby się to życiu osobowemu człowieka.

Jacek Grzybowski oraz Michał Zembrzuski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) w artykule *Pytania o transhumanizm – nadzieja ludzkości czy antropologiczny błąd?* odbiegają nieco od wątku przewodniego monografii, gdyż skupiają się raczej na transhumanizmie jako całości, a nie wprost na sferze poznawczej. Podejmują kilka wątków, zmierzających do sformułowania odpowiedzi na postawione w tytule pytanie. Snują m.in. rozważania na temat natury ludzkiej i moralnej oceny jej modyfikacji. Podkreślają, że dyskusja na temat intelektu oraz woli jest sednem sporu klasycznej antropologii z ideami głoszonymi przez transhumanistów, gdyż dotyczy istoty człowieczeństwa. W swoich rozważaniach zwracają uwagę, że choć współczesna medycyna dokonuje spektakularnych odkryć i przełomów, a rozwijana w błyskawicznym tempie technologia pomaga ludziom w bardzo wielu dziedzinach, to jednak finalnie eksperymenty te niosą ze sobą olbrzymie ryzyko naruszenia najbardziej fundamentalnych zasad etycznych.

Teresa Grabińska w artykule *Czy świat wirtualny jest symulacją?* nawiązuje do artykułu Piotra Duchlińskiego, kwestionując jego stanowisko wobec tzw. realizmu naturalnego, a także koniecznego związku tak rozumianego realizmu z symulowaniem rzeczywistości. Stwierdza, że dla filozofa istnieje czystsza droga analizy symulowania w złożonym procesie poznania. Jest nią realizm poznawczy, wprzęgnięty w ukazywanie procesu modelowania takiego, jakim jest on w nauce. Autorka przekonuje, iż w wiedzy o modelowaniu w naukach empirycznych wprowadza się wyraźny podział na modele materialne oraz niematerialne. Oba typy modeli dotyczą pewnego rodzaju symulacji wyjściowych obiektów zjawiskowych bądź obiektów postulowanych, czyli konstruktów myślowych. Pod koniec artykułu autorka przechodzi do poszukiwania odpowiedzi na tytułowe pytanie: „Czy świat wirtualny jest symulacją?”.

Urszula Kosielińska-Grabowska oraz Justyna Holocher (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) w artykule *Odpowiedzialność udoskonalonego lekarza* zauważają, że następstwa działania środków udoskonalających mogą decydować o życiu bądź zdrowiu innych ludzi i w związku z tym zmuszają do postawienia pytania o to, w jakim zakresie człowiek poddany ich działaniu odpowiada za skutki podejmowanych przez siebie decyzji. Autorki skupiają się tylko na jednej grupie zawodowej, a mianowicie na lekarzach-chirurgach, wśród których coraz powszechniejsze staje się zjawisko korzystania z rozmaitych metod, udoskonalających ich umiejętności. Autorki analizują obecne prawodawstwo w tym zakresie. Dochodzą również do wniosku, że w przyszłości konieczne będzie wprowadzenie adekwatnych norm prawnych i przepisów.

Maciej Manikowski (Uniwersytet Wrocławski) w artykule *Czy i jak można poznać to, co (metafizycznie) niepoznawalne?* przywołuje szereg sytuacji, obrazujących jak bardzo udoskonalanie ludzkiego bycia w świecie stawało się nadzieją na znalezienie nowocześniejszych oraz sprawniejszych sposobów doskonalenia człowieka oraz jego aparatu poznawczego. Autor dochodzi do wniosku, że obecnie nie chodzi już tylko o problem, czy ludzkość może poznawać lepiej, bo jest oczywiste, że tak się dzieje, ale o kwestię, czy można poznać wszystko. Dotychczasowy rozwój wiedzy i samego człowieka skłania do przyjęcia ostrożnego optymizmu w tej sprawie. Dotyczy to przynajmniej trzech różnych płaszczyzn: poznawczej, antropologicznej oraz metafizycznej. Dokonując analizy owych płaszczyzn, autor dochodzi do końcowego wniosku, że wspomniany wcześniej optymizm poznawczy ma jednak wyraźne granice.

Po zapoznaniu się z treścią poszczególnych artykułów łatwo można zauważyć, że zasadniczo stanowisko poszczególnych autorów mieści się w obrębie szeroko rozumianej filozofii klasycznej, poszerzonej o zdobycze filozofii współczesnej oraz wyniki nauk empirycznych. Można zaryzykować określenie ich stanowiska jako biokonserwatywne. Mimo iż krytykują transhumanizm, to w przeważającej części

nie jest to krytyka radykalna, kwestionująca całkowicie dorobek transhumanistów. Wiele zamieszczonych w recenzowanym tomie tekstów koncentruje się na odsłonięciu tzw. antropologicznych założeń, na których opierają się tezy, dotyczące ulepszania poznawczego. Jest to kluczowe, gdyż należy pamiętać, że wszystkie imperatywy, nakazujące ulepszanie poznawcze jednostki, są uwarunkowane określoną antropologią. Każda zaś epistemologia opiera się na przyjętej antropologii. Ta z kolei finalnie wyrasta z pewnej wizji rzeczywistości, opracowywanej na gruncie filozofii bytu.

Recenzowana publikacja niewątpliwie posiada wiele walorów, które sprawiają, że warto po nią sięgnąć. Zachęca czytelnika do refleksji, a także skłania do krytycznego myślenia i zadawania dalszych pytań. Choć monografii oraz artykułów na temat wzmocnień poznawczych powstało w ostatnich latach sporo, to jednak analizowana pozycja jest jedną z niewielu, które ukazały się w Polsce i zawiera odniesienia do najnowszych wyników badań nad tą problematyką, nieznanymi jeszcze polskiemu czytelnikowi. Już samo podjęcie tak niełatwego zagadnienia zasługuje na uznanie. Na uwagę zasługuje umiejętność dyskusji oraz krytycznej oceny różnych koncepcji zwolenników transhumanizmu w kontekście ulepszeń poznawczych. Autorzy poszczególnych artykułów prezentują się jako wytrawni oraz krytyczni polemici, którzy zazwyczaj z odpowiednią precyzją i wyczuciem punktuja słabe strony argumentów, przedstawianych przez zwolenników ulepszania poznawczego. Zaletą analizowanej książki jest pełen szacunku oraz odpowiednio wyważony krytycyzm wobec myślicieli, którzy poruszają się w odmiennych tradycjach badawczych niż autorzy omawianej monografii. Świadczy to o ich rzetelności, ale także o odwadze stawiania trudnych pytań i udzielania na nie mniej lub bardziej przekonujących odpowiedzi. Nie referują jedynie poglądów innych, ale w dużej mierze krytycznie się do nich ustosunkowują. Dokonując tej krytyki, formułują szereg trafnych zastrzeżeń i uwag. Tam, gdzie wydaje się to zasadne, podejmują stosowną polemikę, słusznie wskazując na określone ograniczenia

referowanych poglądów, które wymagają uzupełnienia. Na uznanie zasługuje również fakt, że prowadzona przez większość autorów narracja nie jest nadmiernie przeciążona cytataми. Formułują oni własne stanowiska, nie zasłaniając się wypowiedziami oraz komentarzami innych badaczy, co niejednokrotnie ma miejsce w pracach z zakresu humanistyki. Recenzowana publikacja ma charakter erudycyjny oraz analityczny. Mimo iż język niektórych artykułów jest ściśle naukowy, autorzy w większości unikają popadania w przesadnie niezrozumiałe żargon, który często odstrasza czytelników od prac filozoficznych. Ponadto wiele artykułów zawiera trafne porównania i analogie, co pozwala na zobrazowanie poruszanych kwestii. Zaletą recenzowanej publikacji jest także to, że jej autorzy starali się precyzyjnie zdefiniować omawiane kategorie i pojęcia, które mogą być czytelnikom nieznanе. Świadczy to dobrze o ich kompetencjach metodologicznych.

W ramach krytycznej analizy recenzowanej pracy należy zasygnalizować także jej wady, dotyczące kwestii formalno-strukturalnych oraz merytorycznych. Podczas lektury poszczególnych artykułów można odnieść wrażenie, że autorzy nadmiernie starają się przekonać czytelnika do swoich propozycji jako bezdyskusyjnie zasadnych, co wydaje się wątpliwe ze względu na szereg argumentów przeciwnych występujących w literaturze przedmiotu. Trudno ich podejrzewać o nieumiejętność przeprowadzenia rzetelnej autokrytyki. Jednak w przypadku niektórych artykułów zdecydowanie brakuje pewnej dozy bezstronności. Możliwe, że przyczyną takiego stanu rzeczy jest przede wszystkim chęć zaprezentowania pozytywnego wykładu własnych poglądów. Część autorów proponuje pewną alternatywę dla krytykowanych przez siebie koncepcji, które według nich ujawniają określone braki. Na tej podstawie formułują oni własne podejście do poszczególnych zagadnień, co oczywiście z jednej strony bezsprzecznie jest dużym walorem książki, natomiast z drugiej strony może stanowić pewne ograniczenie. Wspomnianej prezentacji nie towarzyszy bowiem wystarczająco krytyczna autorefleksja. Oczywiście to

zastrzeżenie nie odnosi się do wszystkich autorów. Jednak w kilku przypadkach zabrakło wystarczająco krytycznego ustosunkowania się do własnego stanowiska.

Podsumowując, należy stwierdzić, że recenzowana książka stanowi nowoczesne studium o charakterze filozoficznym. We wszystkich tekstach, zamieszczonych w omawianej publikacji, poruszona została bardzo aktualna i intensywnie ostatnio dyskutowana problematyka. Recenzowana monografia jest w znacznym stopniu oryginalna. Jest także przykładem bardzo solidnej pracy filozoficznej w zakresie identyfikacji i syntetycznego przedstawienia problemów filozoficznych, pojawiających się na styku idei transhumanizmu i projektów naukowo-technicznych, zaangażowanych w ulepszenie poznawcze człowieka. Podjęte analizy dokonywane są w różnych aspektach, a także w kontekście różnych obszarów badawczych. Przedstawione artykuły są rzetelnie udokumentowane najnowszą literaturą. Różnorodność nie tylko podjętych problemów, ale także perspektyw badawczych, przyjętych przez poszczególnych autorów sprawia, że książka przybiera charakter mocno interdyscyplinarny. Jest ona także przykładem ostrożności badawczej autorów w formułowaniu wniosków definitywnych i normatywnych. Oceny zarówno szans, jak i zagrożeń, płynących ze wzmocnień poznawczych, są wyważone i oparte na wnikliwych analizach filozoficznych. To wszystko sprawia, że publikacja jest nie tylko interesująca i inspirująca, ale także zmusza do pogłębionej refleksji nad naturą człowieka, nad wpływem technologii na jego życie i wreszcie nad oceną etyczną tego wpływu. Trzeba przyznać, iż zespół redakcyjny odniósł sukces, zapraszając do udziału w podjętym przedsięwzięciu badawczym i publikacyjnym grono uznanych uczonych, reprezentujących różne dyscypliny i subdyscypliny naukowe. Treść monografii spełnia więc swoje podstawowe zadanie, a mianowicie przekonuje czytelnika do tego, że omawiane w niej problemy zasługują na bliższe zainteresowanie i na dalszą debatę na ich temat.

Piotr Duchliński, Grzegorz Hołub (eds.), *Ulepszanie poznawcze człowieka. Perspektywa filozoficzna [Human cognitive enhancement. A philosophical perspective]*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2021, pp. 412

Abstract. This book consists of an introduction to the debate in both Polish and English and 12 chapters (papers). It also includes details about the contributors and an index. The papers are written by a dozen or so well-known experts on transhumanism, who come from renowned academic institutions and various research centers. The publication is not only interesting and inspiring, but also forces one to reflect on the nature of man, his essence and the impact of technology on his life, as well as the ethical evaluation of this impact.

Keywords: transhumanism; anthropology; human enhancement

WALDEMAR FILIPEK

Akademia Ignatianum w Krakowie

(Jesuit University Ignatianum in Krakow, Poland)

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5121-3805>

filipek.waldemar@gmail.com

DOI 10.21697/spch.2022.58.R.01

Tekst jest udostępniany na zasadach licencji Creative Commons (CC BY-ND 4.0 Międzynarodowe).

Zgłoszono: 12/12/2021. Zrecenzowano: 09/01/2022. Zaakceptowano do publikacji: 26/04/2022.